

VẬN DỤNG PHƯƠNG PHÁP THẢO LUẬN NHÓM TRONG DẠY HỌC LỊCH SỬ LỚP 6 Ở TRƯỜNG TRUNG HỌC CƠ SỞ PHÁT TRIỂN PHẨM CHẤT VÀ NĂNG LỰC CỦA HỌC SINH

Hoàng Thị Mỹ Hạnh*, Hoàng Thị Trà Mi
Trường Đại học Sư phạm - ĐH Thái Nguyên

TÓM TẮT

Dạy học theo phương pháp thảo luận nhóm là hình thức tổ chức dạy học đề cao vai trò của sự hợp tác thông qua trao đổi giữa các thành viên của nhóm trong các hoạt động tập thể, tinh thần trách nhiệm, sự phối hợp của cá nhân đối với tập thể để đạt mục tiêu chung. Các kết quả thu được nhờ sử dụng phương pháp lịch sử kết hợp với phương pháp logic, phương pháp phân tích, tổng hợp... để làm rõ vấn đề nghiên cứu. Bài viết đề cập đến việc vận dụng phương pháp thảo luận nhóm trong dạy học Lịch sử lớp 6 ở trường trung học cơ sở, giúp học sinh phát triển được những năng lực và phẩm chất trong học tập: phát huy được sự sáng tạo, kích thích hứng thú học tập, thu hút các em say mê hoạt động góp phần phát triển toàn diện học sinh.

Từ khóa: *Lịch sử; phương pháp dạy học; thảo luận nhóm; phát triển năng lực; đổi mới.*

Ngày nhận bài: 24/02/2020; Ngày hoàn thiện: 25/4/2020; Ngày đăng: 27/4/2020

APPLY METHOD OF GROUP DISCUSSION IN TEACHING OF HISTORY AND HISTORY IN SECONDARY SCHOOL DEVELOPMENT OF QUALITY AND CAPACITY OF STUDENTS

Hoang Thi My Hanh*, Hoang Thi Tra Mi
TNU - University of Education

ABSTRACT

Teaching by group discussion method is a form of teaching organization that emphasizes the role of cooperation through exchanges between group members in collective activities, responsibility, and coordination of fish. for the collective to achieve the common goal. The results obtained by using historical methods combined with logical methods, analysis methods, synthesis ... to clarify the research problem. The article discusses the use of group discussion method in teaching 6th grade history in junior high school, helping students develop academic competencies and qualities: promoting creativity, stimulate learning interest, attract students to participate in activities that contribute to the comprehensive development of students.

Keywords: *History; teaching methods; group discussion; capacity development; innovation.*

Received: 24/02/2020; Revised: 25/4/2020; Published: 27/4/2020

* Corresponding author. Email: hoangmyhanh@dhsptn.edu.vn

1. Một số vấn đề về lí luận

1.1. Khái niệm

Trong quan điểm xây dựng chương trình giáo dục phổ thông đối với cấp THCS, chương trình môn Lịch sử tuân thủ quan điểm, mục tiêu, yêu cầu cần đạt về phẩm chất, năng lực và kế hoạch giáo dục được xác định trong Chương trình giáo dục phổ thông tổng thể [1, tr. 3]. Để đáp ứng yêu cầu đổi mới, chương trình học ở các bậc học áp dụng phương pháp dạy học mới lấy học sinh (HS) làm trung tâm, học sinh đóng vai trò chủ đạo trong giờ học, đòi hỏi người thầy phải có những phương pháp dạy học mới để đáp ứng được yêu cầu phát triển năng lực, phẩm chất của người học.

Phẩm chất chỉ tính chất và đặc điểm vốn có của con người như tính cách, ý chí, hứng thú, tính khí, phong cách. Năng lực là khả năng huy động tổng hợp các kiến thức, kĩ năng và các thuộc tính tâm lí cá nhân khác như hứng thú, niềm tin, ý chí... để thực hiện thành công một loại công việc trong bối cảnh nhất định. Năng lực của cá nhân được đánh giá qua phương thức và kết quả hoạt động của cá nhân đó khi giải quyết các vấn đề. Có thể xem xét riêng một cách tương đối phẩm chất và năng lực, nhưng năng lực hiểu theo nghĩa rộng (năng lực người) bao gồm cả phẩm chất và các năng lực theo nghĩa hẹp [2, tr. 7].

Dạy học theo phương pháp thảo luận nhóm còn được gọi là dạy học hợp tác, hoạt động nhóm... giáo viên là người tổ chức cho học sinh học tập trong những nhóm nhỏ, học sinh cùng thực hiện một nhiệm vụ nhất định trong một thời gian nhất định. Trong nhóm, dưới sự chỉ đạo của nhóm trưởng, học sinh kết hợp giữa làm việc cá nhân, làm việc theo cặp, theo nhóm, chia sẻ kinh nghiệm và hợp tác cùng nhau để giải quyết nhiệm vụ được giao [3, tr. 62].

Dạy học theo phương pháp thảo luận nhóm có những ưu điểm và hạn chế nhất định. Về ưu điểm, thảo luận nhóm giúp tăng cường sự tham gia tích cực của HS: HS được chủ động tham gia, được bày tỏ ý kiến, được tôn trọng...; kết quả học tập của HS được nâng cao; các kĩ năng xã hội của HS được hình thành: giao tiếp, hợp tác, giải quyết vấn đề, trình bày, tổ chức, lãnh

đạo, đánh giá và tự đánh giá... Hiện nay, dạy học hợp tác theo nhóm nhỏ đã được thực hiện tương đối phổ biến nhưng chưa thực sự hiệu quả do một số hạn chế như: Không gian lớp học (lớp đông, phòng học hẹp); quỹ thời gian còn ít; một số học sinh chưa có tính tự giác cao; hoạt động nhóm mang tính hình thức [3, tr. 62].

Đối với việc phát triển phẩm chất và năng lực của HS, dạy học theo phương pháp thảo luận nhóm giúp cho học sinh mở rộng, đào sâu thêm những vấn đề học tập trên cơ sở nhìn nhận một cách có suy nghĩ, phân tích có lí lẽ, có dẫn chứng minh họa, phát triển được tư duy khoa học. Giúp HS phát triển các kĩ năng nói, giao tiếp, tranh luận, bồi dưỡng các phương pháp nghiên cứu một cách vừa sức như các phương pháp tìm đọc tài liệu tham khảo, phương pháp quan sát và ghi chép ngoài thực địa, trong sách giáo khoa, sách có liên quan... Thông qua thảo luận có thể làm thay đổi quan điểm của cá nhân trên cơ sở các sự kiện, thông tin một cách logic từ các học sinh trong nhóm. Quá trình thảo luận dưới sự hướng dẫn của giáo viên (GV) còn tạo ra mối quan hệ hai chiều giữa giáo viên và học sinh, giúp cho GV nắm được hiệu quả giáo dục về các mặt nhận thức, thái độ, quan điểm, xu hướng hành vi của HS.

2.2. Hình thức và các bước tiến hành thảo luận nhóm

2.2.1. Hình thức thảo luận nhóm

Phương pháp thảo luận nhóm trong dạy học Lịch sử trên lớp rất đa dạng, có thể được tiến hành dưới các hình thức như: Thảo luận một vấn đề học tập; tìm hiểu, trao đổi xung quanh một đề tài; tranh luận về một nội dung học tập; ôn tập, tổng kết kiến thức sau một số bài, chương; đưa ra dự án về một đề tài; thực hiện một bài tập, một nhiệm vụ học tập với bản đồ, tranh ảnh, hiện vật, sự kiện lịch sử; tổng kết một hoạt động.

Để việc thảo luận nhóm đạt kết quả tốt, GV cần phải quan tâm đến các khâu quan trọng như sau :

- + Chuẩn bị nội dung thảo luận.
- + Tổ chức thảo luận.
- + Tổng kết thảo luận.

Tùy theo số lượng học sinh trong lớp, nội dung học tập mà giáo viên chia thành bao nhiêu nhóm, số lượng thành viên trong nhóm. Tùy theo mục tiêu và yêu cầu vấn đề học tập mà các nhóm được phân ngẫu nhiên hoặc mặc định, được duy trì ổn định trong cả tiết học hoặc thay đổi theo từng hoạt động của tiết học. Các nhóm được giao cùng một nhiệm vụ hoặc khác nhiệm vụ.

Để chia nhóm theo ngẫu nhiên, có thể điểm danh hoặc ghép mảnh theo chủ đề học tập. Trong tiết học, nếu có nhiều nội dung, GV nên thay đổi hình thức nhóm, tạo ra cái mới, không khí học tập sẽ vui vẻ hơn.

Để chia theo chủ định, giáo viên nên chú ý đặc điểm của học sinh (trình độ, thái độ, tính cách, giới tính...) để cơ cấu nhóm cho phù hợp. Các hình thức nhóm cụ thể:

+ Nhóm nhỏ (2-3 HS): thường dùng khi cần học sinh trao đổi, thảo luận những vấn đề cụ thể, đơn giản, thời gian ngắn.

+ Nhóm ghép đội: dùng để nghiên cứu, phân tích, trao đổi về một số vấn đề phức tạp đòi hỏi có sự cộng tác cao.

+ Nhóm 4-6 HS: dùng khi HS trao đổi ý kiến hoặc thực hành một công việc cụ thể đòi hỏi nỗ lực chung của cả nhóm khi tiến hành thảo luận.

+ Nhóm 6-8 HS: dùng khi thảo luận với nội dung có nhiều vấn đề, nhiều quan điểm trong khả năng giải quyết của học sinh, các vấn đề cần so sánh hay đi sâu hơn vào một nội dung đã thảo luận ở nhóm nhỏ nhưng khó thực hiện chung cho cả lớp.

+ Nhóm xuất phát và nhóm chuyên sâu: dùng khi thu thập thông tin và các vấn đề thảo luận, rèn luyện kỹ năng xử lý và trình bày thông tin.

2.2.2. Các bước tiến hành thảo luận nhóm

+ Bước 1: GV tập hợp chung cả lớp, chia nhóm, nêu vấn đề học tập xác định nhiệm vụ nhận thức cho nhóm, gợi ý và hướng dẫn HS cách thảo luận.

+ Bước 2: HS phân công nhiệm vụ cho các thành viên trong nhóm. GV quan sát, theo dõi và giúp đỡ các em thảo luận nếu cần.

+ Bước 3: HS cử đại diện báo cáo kết quả của nhóm, góp ý và bổ sung cho nhau.

+ Bước 4: GV đánh giá, nhận xét, bổ sung, kết luận...

2.2.3. Tiến hành các khâu trong quá trình thảo luận

- Chuẩn bị nội dung thảo luận:

+ Trước tiên GV cần chọn bài, chọn vấn đề thích hợp cho HS thảo luận.

+ Cần lưu ý khi chọn đề tài thảo luận là phải xem xét nghiên cứu xem HS đã biết gì về chủ đề đã nêu ra.

+ Khi đã chọn được vấn đề thảo luận đúng yêu cầu, GV cần thông báo cho học sinh chuẩn bị ý kiến (viết thành văn bản) tham gia thảo luận.

+ Từ đó HS ý thức được yêu cầu nội dung của đề tài, các nguồn tài liệu chính, kế hoạch thực hiện và nhiệm vụ của tập thể cũng như của từng cá nhân...

- Tổ chức thảo luận:

+ Mở đầu thảo luận.

GV nên thông báo về chủ đề cần thảo luận, quy trình và nguyên tắc thảo luận.

+ Hướng dẫn thảo luận.

Trong quá trình thảo luận GV làm nhiệm vụ quan sát, theo dõi mà không tham gia ý kiến thảo luận, không cắt ngang lời HS, không tỏ phản ứng nếu câu trả lời, tranh luận không đúng với ý mình. Tuy nhiên nhằm làm tăng thêm hứng thú khi thảo luận, GV cũng có thể đưa ra các câu, giống như “ván nhún” hoặc nêu ra cách thảo luận để tạo không khí sôi nổi cho buổi thảo luận. Tạo không khí thân mật, cởi mở, khuyến khích sự tham gia của mỗi HS trong thảo luận. Khi thảo luận, GV phải nghe cẩn thận những điều học HS nói để hiểu HS định nói cái gì.

- Tổng kết thảo luận:

GV tổng kết những ý kiến phát biểu, nêu lên một cách súc tích và có hệ thống những ý kiến thống nhất và chưa thống nhất; tham gia ý kiến về những điều chưa thống nhất và bổ sung thêm những điều cần thiết. Những ý kiến chưa thống nhất có thể sắp xếp vào buổi thảo luận sau; GV cần đánh giá các ý kiến phát biểu, nhận xét tinh thần thái độ làm việc chung của tập thể, của nhóm và cá nhân HS [4, tr. 168].

2. Vận dụng phương pháp thảo luận nhóm trong dạy học lịch sử lớp 6 ở trường THCS nhằm phát triển năng lực, phẩm chất của học sinh [5]

2.1. Sử dụng phương pháp thảo luận nhóm để khai thác nội dung kênh hình trong Sách giáo khoa

Ví dụ 1:

Trong bài 9 “Đời sống của người nguyên thủy trên đất nước ta”, sau khi dạy hết phần 1 và 2, đến phần 3. Giai đoạn phát triển của người tinh khôn có gì mới trang 23, GV cho HS hoạt động nhóm như sau:

+ Bước 1: GV chia lớp thành 04 nhóm, nêu vấn đề học tập cho từng nhóm như sau:

* Nhóm 1 + 2:

Quan sát hình 26. Vòng tay và khuyên tai đá trang 28 (tương đương với hình 1 trong bài báo) và trả lời những câu hỏi sau:

Hình 1. Vòng tay và khuyên tai đá [5]

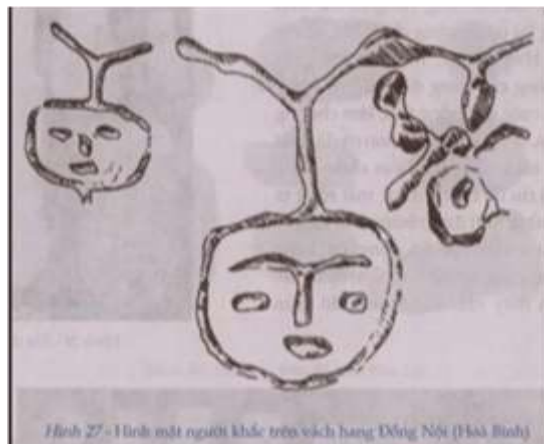
1/ Cho biết trong những hoạt động ở Hòa Bình - Bắc Sơn - Hạ Long các nhà khảo cổ còn tìm thấy những gì?

2/ Có những loại hình nào? Và làm bằng gì?

3/ Sự xuất hiện những đồ trang sức của người nguyên thủy có ý nghĩa gì?

* Nhóm 3 + 4 :

Quan sát hình 27. Hình mặt người khắc trên vách hang Đồng Nội (Hòa Bình) (tương đương với hình 2 trong bài báo) cho biết những hình ảnh đó thể hiện điều gì?

Hình 2. Hình mặt người khắc trên vách hang Đồng Nội (Hòa Bình) [5]

+ Bước 2: Tổ chức để các nhóm cử nhóm trưởng, thư ký, từ đó nhóm trưởng sẽ phân công nhiệm vụ cho các thành viên trong nhóm.

Trong thời gian các nhóm thảo luận, GV quan sát nếu nhóm nào cần trợ giúp sẽ tới gợi ý để HS tìm ra câu trả lời.

+ Bước 3: Sau thời gian thảo luận 7 phút GV yêu cầu các nhóm 1 và nhóm 3 cử đại diện báo cáo kết quả của nhóm.

+ Bước 4: GV tổ chức cho nhóm 2 và nhóm 4 đánh giá, nhận xét, bổ sung, vào kết quả thảo luận của nhóm 1 và nhóm 3.

Sau đó GV sẽ làm trọng tài để chỉ ra những kiến thức đúng và chốt lại phần kiến thức vừa thảo luận trước toàn lớp.

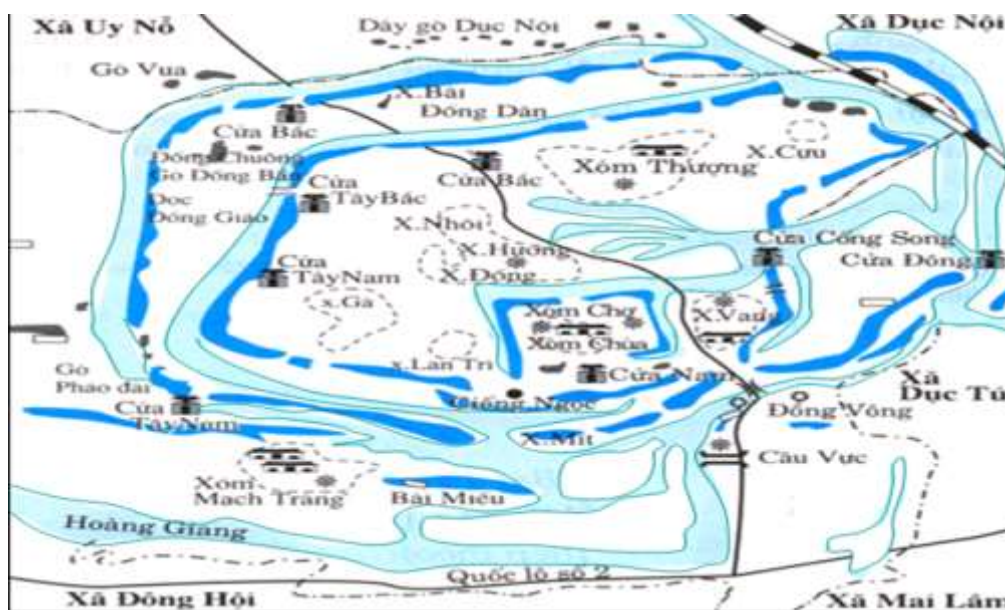
Ví dụ 2:

Bài 15. Nước Âu Lạc, khi học tới phần 4. Thành Cổ Loa và lực lượng quốc phòng trang 43, GV yêu cầu từng cặp đôi theo bàn quan sát hình 41 (tương đương với hình 3 trong bài báo). Sơ đồ khu di tích thành Cổ Loa, trang 44 SGK và quan sát các tranh ảnh về thành Cổ Loa trên bảng.

+ Bước 1: GV yêu cầu HS hoạt động cặp đôi theo bàn, nêu vấn đề học tập chung cho từng cặp đôi như sau:

1. An Dương Vương đã cho xây dựng thành Cổ Loa như thế nào? Em có nhận xét gì về việc xây dựng công trình thành Cổ Loa?

2. Vì sao nói Cổ Loa là một quân thành?

Hình 3. Sơ đồ khu di tích thành Cổ Loa [5]

+ Bước 2: Dành thời gian để các thành viên trong nhóm phân công nhiệm vụ xem ai nghiên cứu tài liệu để trả lời câu hỏi số 1, ai nghiên cứu tài liệu để trả lời câu hỏi số 2.

+ Bước 3: Sau thời gian các cá nhân trong cặp đôi tự tìm hiểu từng câu hỏi, sẽ dành thời gian để cả 2 HS trong cặp đôi thảo luận về câu trả lời của từng thành viên. Sau khoảng 5 – 7 phút GV yêu cầu đại diện 1 cặp đôi trong lớp báo cáo kết quả.

+ Bước 4: GV tổ chức cho các cặp đôi khác trong lớp đánh giá, nhận xét, bổ sung vào kết quả thảo luận.

Sau đó GV sẽ làm trọng tài để nhận xét, đánh giá các câu trả lời của từng cặp đôi và chốt lại phần kiến thức vừa thảo luận trước toàn lớp.

2.2. Sử dụng phương pháp thảo luận nhóm trong hoạt động luyện tập

Sau khi học xong tiết 22 bài 20 “Từ sau Trưng Vương đến trước Lý Nam Đế (Giữa thế kỉ I – Giữa thế kỉ VI)” GV tổ chức chia lớp thành 2 nhóm thảo luận để trả lời các câu hỏi sau:

+ Bước 1: GV chia lớp thành 04 nhóm và nêu vấn đề học tập cho các nhóm như sau:

1/ Nhận xét gì về sự chuyển biến xã hội ở nước ta từ sau Trưng Vương đến trước Lý Nam Đế?

2/ Theo em, các chính sách văn hóa của

phong kiến phương Bắc nhằm mục đích gì? Vì sao người Việt vẫn giữ được phong tục tập quán và tiếng nói của tổ tiên?

+ Bước 2: Dành thời gian để trong 1 nhóm điểm danh theo thứ tự từ 1 đến hết và yêu cầu tất cả những HS thuộc số thứ tự lẻ trong nhóm tìm hiểu tài liệu và trả lời câu hỏi số 1, những học sinh thuộc số thứ tự chẵn nghiên cứu tài liệu trả lời câu hỏi 2.

+ Bước 3: Sau thời gian các cá nhân có số thứ tự lẻ hoặc chẵn trong nhóm tự tìm hiểu tài liệu để trả lời từng câu hỏi, sẽ dành thời gian thích hợp để các thành viên trong nhóm có số thứ tự lẻ hoặc chẵn sẽ thảo luận để có câu trả lời cho câu hỏi tương ứng rồi báo cáo trước lớp.

+ Bước 4: Sau thời gian thảo luận, GV yêu cầu nhóm những em có số thứ tự lẻ ở nhóm 1 trao đổi phiếu học tập với nhóm 2, tổ chức để nhóm 1 báo cáo kết quả thảo luận của nhóm 2, nhóm 2 báo cáo kết quả thảo luận của nhóm 1, GV treo bảng phụ có nội dung trả lời các câu hỏi, căn cứ vào đáp án trên bảng yêu cầu nhóm 1 chấm điểm cho nhóm 2, nhóm 2 chấm điểm cho nhóm 1 và công bố điểm trước lớp. GV có lời khen cho nhóm có điểm cao hơn và lời động viên tới nhóm có điểm thấp hơn.

2.3. Sử dụng phương pháp thảo luận nhóm để làm sáng tỏ một sự kiện lịch sử

Cũng trong bài 20, khi học đến phần 4 *Cuộc khởi nghĩa Bà Triệu (năm 248)* trang 56, giáo viên tổ chức hoạt động nhóm như sau:

+ Bước 1: GV chia lớp thành 04 nhóm và nêu vấn đề học tập cho các nhóm như sau:

1/ Nguyên nhân thất bại và ý nghĩa của cuộc khởi nghĩa Bà Triệu?

2/ Qua bài ca dao cuối bài thể hiện ý chí Bà Triệu như thế nào?

+ Bước 2: Dành thời để nhóm cử nhóm trưởng, thư ký phân công các thành viên trong nhóm nghiên cứu tài liệu để trả lời các câu hỏi. GV quan sát, theo dõi và giúp đỡ các nhóm thảo luận nếu cần.

+ Bước 3: Trong thời gian thảo luận, giáo viên nêu thấy nhóm nào xong trước có thể cử các bạn trong nhóm đã hoàn thành câu trả lời tới làm “chuyên gia” giúp cho các nhóm chưa hoàn thành. Sau đó gọi đại diện 1 nhóm lên trình bày, các nhóm khác bổ sung ý kiến.

+ Bước 4: Sau khi các nhóm hoàn thành giáo viên cho các nhóm tự nhận xét về mức độ tích cực của các thành viên trong nhóm trong việc tham gia vào thảo luận, động viên các thành viên chưa tích cực, tuyên dương những học sinh tích cực trong hoạt động nhóm.

Từ một số ví dụ vận dụng phương pháp thảo luận nhóm trong dạy học Lịch sử lớp 6 ở trường THCS, có thể thấy rõ hiệu quả của phương pháp thảo luận nhóm đã đáp ứng yêu cầu đổi mới giáo dục và đào tạo của nước ta: phát huy tính tích cực, chủ động, sáng tạo và vận dụng kiến thức, kỹ năng của người học; khắc phục lối truyền thụ một chiều, ghi nhớ máy móc [6].

3. Kết luận

Cuộc cách mạng công nghiệp 4.0 đã và đang tác động tới tất cả các lĩnh vực của đời sống xã hội và lĩnh vực giáo dục cũng không nằm ngoài quy luật đó. Qua quá trình dạy – học, con người nắm bắt, chiếm lĩnh được tri thức và làm chủ cuộc sống của mình [7]. Có thể thấy rằng, vận dụng phương pháp thảo luận nhóm trong dạy học Lịch sử ở trường THCS giúp

học sinh phát triển được những năng lực và phẩm chất trong học tập: phát huy được sự sáng tạo, kích thích hứng thú học tập, thu hút các em say mê hoạt động góp phần phát triển toàn diện học sinh. Tuy nhiên, trong điều kiện thực tế, cơ sở vật chất còn khó khăn, lớp học quá đông, bàn ghế chưa phù hợp; một số học sinh tính tự giác chưa cao, hay ỷ lại, dựa dẫm vào học sinh khá, giỏi; một số giáo viên áp dụng còn mang tính hình thức như tổ chức quá nhiều hoạt động nhóm trong một giờ học, thời gian cho một hoạt động quá ngắn không đủ để học sinh suy nghĩ, thảo luận, nhiệm vụ không rõ ràng, do vậy, hiệu quả học tập chưa cao. Để khắc phục những khó khăn trên, GV cần hiểu rõ ý nghĩa, yêu cầu và các đặc điểm cơ bản của phương pháp dạy học thảo luận nhóm; đặc biệt là biết vận dụng một cách sáng tạo vào bài giảng, phù hợp với đối tượng và điều kiện dạy học cụ thể.

TÀI LIỆU THAM KHẢO/ REFERENCES

- [1]. Ministry of Education and Training, *History and Geography curriculum (lower secondary school)*, 2018.
- [2]. T. T. T. Tran (Editor), *Integrated teaching capacity development for students*. Publishing House of Pedagogy University, Hanoi, 2016.
- [3]. L. B. Nguyen (Editor), and H. T. Do, *Active teaching and learning - Some teaching methods and techniques*. Hanoi University of Pedagogy Publishing House, Hanoi, 2019.
- [4]. V. S. Huynh, K. H. Nguyen, and T. D. M. Nguyen, *Teaching methodology to develop high school students' capacity*. Ho Chi Minh City University of Education Publishing House, 2018.
- [5]. Ministry of Education and Training, *6th Grade History Book*. Education Publishing House, Hanoi, 2008.
- [6]. T. K. T. Trinh, “Some solutions to renovate teaching methods of Ho Chi Minh Thought subjects by group discussion method to promote student's activeness,” *TNU - Journal of Science and Technology*, vol. 198, no. 5, p. 84, 2019.
- [7]. T. H. Phung, “The method of using group discussion method in teaching Ho Chi Minh Thought subject under the orientation of developing learners' capacity,” *TNU - Journal of Science and Technology*, vol. 198, no. 5, p. 64, 2019.